

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

25. MAIJĀ

NR. 14

ĀTRI ATJAUNOT MĀKSLAS DZĪVI KURZEMĒ

Iet jau vilcieni no Rīgas uz Liepāju. Dun «Tosmare», sauc darbā «Sarkanā Metalurga» sērēnas. No pilsētas pagrabieņiem, no slepus vietām pagastos uz savām dzimtajām fabrikām dodas atpakaļ Liepājas strādnieki. Izmocītā Kurzeme neprasa atpūtas, tās laudis grib ātri likvidēt vācu saimniecības smagās sekas.

Tāds ir šodien visas padomju tautas lielais uzdevums. Lai nodrošinātu izcīnīto uzvaru, lai nekad vairs pār mūsu zemi nesavilkto vācu briesmas, lai mūsu laudis dzīvotu labu, bagātu dzīvi, mums ātri jāceļ un jākāpina savas zemes saimnieciskā varenība.

Tāds ir šodien arī mūsu mākslas darbinieku uzdevums. Vācu varmācīgajos plānos jo īpaši bija paredzēta un sagatavota mūsu mākslas un kultūras pilnīga sagraušana. Postīdami un laupīdami mākslas iestādes, slepkavodami un aizzīdāmi uz Vācijas tūkstošiem mākslas darbinieku, vācieši cerēja neizlabojami atņemt mūsu mākslai katru iespēju atkal pacelties no drupām. Ar savu izpalīgu, tautas pārdevēju Eglīšu un Johansonu mēlēm viņi par to bazūnēja gan no sagrautās Berlīnes, gan ielenktās Kurzemes. Vēl pēdējās savas varas dienās viņi centās nodarīt pēc iespējas vairāk posta, taču šodien mēs redzam savu mākslu ceļamies jaunai radoša spēka pilnai dzīvei nevien Rīgas teātru, koncertu un izstāžu zālēs, bet arī tik sūri cietušajā Kurzemē. Bija laudis un ļaužu simti, kas strādāja pretī vācu plāniem, kas centās saglābt un saglāba mūsu mākslas iestādes no vācu laupītājiem. Liepājas mūzeja direktors Sudmalis, kas vērtīgākos eksponātus noraka zem Annas baznīcas velvēm un tā pasargāja savai tautai, ir tikai viens no piemēriem. Mākslinieks Kreicis, kas, slēpdamies no cilvēku medniekiem, nodzīvoja vairākus mēnešus pagrabā un atbrīvošanās dienā iznāca saules gaismā ar vairāk nekā 100 pagrabā krēslā darinātiem akvareļiem, ir tikai viens no piemēriem. Tādi laudis bija Kuldīga, Ventspils, Tukums — šodien viņi neprasa atpūtas, viņi jau stājusies darbā, lai ātrāk atjaunotu savu dzimto pilsētu kultūras un mākslas dzīvi.

Šodien mūsu priekšā ir visas Republikas saimniecības un arī mākslas dzīves apjoms. Valsts plāna komisija ieslēdz Kurzemi savos skaitļos, mēs ieslēdzam Kurzemi Republikas mākslas

dzīves lokā. Zinām mākslas iestādes un laudis, kas atgriezās dzīvē, varam pārskatīt visa tā posta lielumu, kas nodarīts mūsu zemes kultūrai un mākslai, redzam visas savas rītdienas iespējas un šodienas uzdevumus. Mākslas dzīves vadībai un radošā darba organizācijām jā-

audekla metru jaunajai gleznai. Kuldīgas daiļamatniecības skolai jāzina, kā viņa saņems atpakaļ vācu izlaupīto inventāru, aužamos stāvus, keramikas un koku darbcības iekārtu, no kurienes saņems trūkstošos pedagogu kadrus. Mūsu rīcībā ir visas iespējas, lai Kurzemes

radošu mākslas dzīvi Kurzemes pilsētās un pagastos, lai jo drīzāk mūsu Kurzeme iekļautos pārējo Republikas novadu gaitā, kur jau vairāk par pusgadu veikts nozīmīgs padomju darbs. Kamēr atjaunos darbu Liepājas teātris, uz turieni jādodas Rīgas teātru un koncertu iestāžu māksliniekiem, ar mākslas sariņojumiem jāapkalpo Kuldīga, Ventspils, Talsi, Tūkums. Pēdējā laikā vairs nedzird par Rakstnieku Savienības krietno pasākumu — rakstnieku sariņojumiem provincē. Kurzemes dienas lai kalpo šā pasākuma jaunai atdzīvināšanai. Līdz šim nekas nav dzirdēts par mūsu gleznotāju un komponistu pastāvīgiem sakariem ar mūsu Republikas novadiem. — Kurzeme lai kalpo par šā darba ierosmes devēju. VAPP's jau aizsūtījis uz Kurzemi jaunizdotās grāmatas un notis, bet vajadzīgs pašu autoru personīgs kontakts ar mūsu Kurzemes ļaudīm, kas izslāpuši pēc katras ziņas, pēc katra stāsta par mūsu uzvaru, par mūsu dzīvi.

Treškārt — tas ir uzdevums apzināt un pārskatīt visu mūsu mākslas iestāžu tīklu un darbinieku kadru un jau šodien izstrādāt perspektīvu plānu mākslas dzīves attīstībai visā Republikā. Skaidrs ir uzdevums, ka provinces pilsētām un laukiem vērtējama daudz lielāka vērtība nekā tas bija buržuāziskās Latvijas laikā un visos aizvadītajos gados. Rīgai jāreprezentē labākais, ko spēj dot mūsu kultūra un māksla, bet Rīgai jānodrošina arī provincei pilnspējīga mākslas dzīve.

Šodien mums arī jāapsāk liels un nopietns darbs mākslas darbinieku jauno kadru audzināšanā, lai jo drīzāk aizpildītu robos, ko cirtuši vācu varmākas. Mākslas un mūzikas skolām un augstskolām, teātru un baleta studijām un skolām jāapzinās sava lielā atbildība mūsu mākslas nākotnes priekšā, ātri jāorganizē un jāpārkārtos savs darbs padomju mākslas un zinātnes vadošo ideju garā, kas vienīgās garantē nopietnas, paliekamas sekmes. Mums ir nodrošināts vislielākais partijas un valdības atbalsts šai darbā, no mums pašiem atkarīgi panākumi. Tāpat kā Liepājas strādnieki šodien iziet varonīgā darbā atjaunot un celt savas dzimtas pilsētas slavu, tāpat lai atdod mūsu mākslas darbinieki visu savu radošo spēku Padomju Latvijas mākslas jaunam, vēl nebijušai azplaukuma darbam.

NO PADOMJU SAVIENĪBAS MĀKSLINIEKU IZSTĀDES RĪGĀ:
PSRS Tautas mākslinieka, Staļina prēmijas laureāta A. M. Gerasimova gleznotais Valsts akad. Lielā Teātra baleta solistes O. V. Ļepešinskas portrets.

stājas darbā savas saimniecības pilnīgai aptveršanai.

Vispirmā kārtā tas ir uzdevums nostiprināt drošus saimnieciskus pamatus mākslas iestādēm un organizācijām Kurzemē, lai Liepājas teātra mūziķi zinātu, ka, sadziedējuši rokās, ko aplāja tulznām vācu vergu darbs, viņi varēs netraucēti turpināt savu mākslinieka uzdevumu, lai biedrs Sudmalis zinātu, cik plaši apskāt viņa mūzeja darbu, lai gleznotāji zinātu, kur un cik saņems savu produktu devu, krāsu tūbiņu un

mākslas iestādēm un darbiniekiem sniegtu ātru un pietiekamu palīdzību.

Jākonstatē tomēr, ka darbs šai virzienā attīstās gausi. Pagājušas jau divas nedēļas, bet vēl nav dzirdams, ka Mākslas un Literatūras Fondi būtu veikusi kādu organizētu palīdzības darbu, nav vēl skaidru plānu visam darba apjomam. Bet vienīgi nokārtojot šo pirmo pamatuzdevumu, varēs sekmīgi veikt pārējos.

Otrkārt, tas ir uzdevums ātri apsākt un izveidot pilnskanīgu

PSRS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS VALDES SĒDES

DESMITĀIS PLĒNUMS

S. g. 15. maijā Maskavā Po-
litehniskā muzeja Lielajā zālē
svinīgi sanāca PSRS Padomju
Rakstnieku Savienības valdes
desmitais plēnumš.

Pie prezidija gaida redzamā-
kie padomju rakstnieki: N. Ticho-
novs, L. Leonovs, A. Fade-
jevs, K. Fedins, N. Pogodins, V.
Lebedevs-Kumačs, A. Tvardov-
skis, S. Maršaks, F. Gladkovs,
N. Asejvs, A. Karavajeva, M.
Riļskis (Ukraina), J. Kolass
(Baltkrievija), S. Cikovani (Gru-
zija), N. Zarjans (Armenija), K.
Korsaks (Lietuva), K. Kraulīšs
(Latvija), S. Mukanovs (Ka-
zachstana). B. Kerbabajevs
(Turkmenija), S. Vurguns (Azer-
baidžana) u. c.

Plēnumu atklāja N. Ticho-
novs ar referātu par padomju
dailiteratūru 1944.—1945. g. g.

— Mūsu plēnumš, — teica N.
Tichonovs, — notiek vēsturiskā-
kajās dienās, kas pilnas lielu
notikumu trauksmes. Virs Ber-
līnes plīvo uzvaras karogs. Vā-
ronīgā Sarkanā Armija sagrāva
fašistisko zvēru, kas nīkni pre-
tojās. Lielais Tēvijas karš pa-
beigts. Padomju rakstnieks ko-
pā ar uzvarētājas Sarkanās Ar-
mijas kaņavīriem nostāigājis
grūtus un gaņus kara ceļus, re-
dzējis un iepazīs kara dzīvi,
pats savām acīm skatījis vāro-
ņu un varonību, kas blāzmoja
nepārtrauktu kauju uguni.

Tālāk Tichonovs runāja par
mūsu zemes un rakstnieku saim-
es upuriem, kas atdoti dzim-
tenei uzvaras vārdā. Viņš pie-
minēja simt četrdesmit rakst-
niekus, kas krituši Tēvijas kara
frontēs varoņa nāvē, un priekš-
laicīgi mirušos rakstniekus —
patriotus: Alekseju Tolstoju un
Vjačeslavu Šiškovu.

Visi kā viens pieceļas kājās,
lai godinātu padomju literatū-
ras drauga A. S. Ščerbakova un
kara kritušo rakstnieku pie-
miņu.

Trīs stundu ilgajā referātā N.
Tichonovs sniedza plašu, izsmē-
lošu pārskatu par pēdējā pus-
otra gada dailiteratūru.

Otrās dienas darba sēdē plē-
numš noklausījās A. Kono-
nova referātu par bērnu li-
teratūru, N. Pogodina — par
drāmaturģiju un A. Surkova
— par poēziju.

17. maijā sākās debātes par
nolasītajiem referātiem.

• • •

Tuvāk pieskaņoties aizvadīta-
jiem kara gadiem un šais gados
radītajiem darbiem, N. Ticho-
novs savā referātā norādīja, ka
visš tas, ko rakstnieki redzēja
un pārdzīvoja frontē un aizmu-
gurē, ir bagātīgi ietekmējis
rakstnieku radītāju darbu uz
daudziem gadiem.

Padomju Savienība tagad
stāv visas pasaules priekšā ne
tikai kā stiprākā valsts, bet arī
kā varens garīgs spēks, kuŗa ie-
spāids uz Eiropas un visu pārējo

kontinentu dzīvi ir neapstri-
dams.

No kara liesmām iznācis vā-
ronis, ko apliecinājusī dzīve un
kas prasa savu apliecinājumu
vārda mākslā un nākamā pa-
audžu piemiņā. Šis varonis grib
atrast sava darba un ciņu ie-
miesojumu mākslas visaugstā-
kajā formā.

Padomju cilvēks Eiropā, —
kaņavīrs — atbrīvotājs, ko ra-
dījis lielā Padomju zeme, ko
izaudzinājusī lielā Lēnina -
Stalīna partija, letveļ sevī boj-
ševistiskās domas augstākos va-
dītājus principus un lemieso
sevi Stalīna laikmeta cilvēka
labākās īpašības.

Sādā apgaismojumā mēs va-
ram atskatīties uz ceļu, ko Lie-
lā Tēvijas kara laikā nostāigā-
jusī padomju literatūra.

Te jāatceras Alekseja Tolsto-
ja stāsti un raksti, V. Grosmana
«Tauta ir nemirstīga», L. Sobole-
ļa «Jūras dvēsele», B. Garba-
tova «Neuzvarētie», V. Kozev-
ņikova «Marts-Aprīlis», V. Va-
siļevskas «Varavīksne», K. Si-
monova «Krievu ļaudis», A.
Korneičuka «Fronte», I. Ēren-
burga raksti un apceres, Solo-
chova romāna «Viņi ciniņās par
Dzimteni» pirmās nodaļas, viņa
«Naida mācība» un daudzu citu
darbi.

Tāpat jāatceras Džambula
vārsmas, Isakovska, Lebedeva
— Kumača dziesmas, Riļska,
Isakjana, Bažana, Tičinas dze-
joļi, Antokoļska, Kuļešova, Ali-
geres, Inberes, Bergholcas,
Tvardovska poēmas, Simonova,
Surkova, Prokofjeva, Guljama,
Kolasa, Vurguna, Leonidzes, Ci-
kovani, Zarjana un daudzu citu
dzejoļi. Tiklab vecākās kā jau-
nākās paaudzes prozaīki un
dzejnieki radījuši daudz izjustu
un spēģu darbu.

Tālāk runātājam pasvītroja
plēnuma mērķi — apskatīt vi-
su, ko padomju rakstnieki ve-
kuši aizgājušajā 1944. gadā un
1945. gada sākumā. Bet turpat
viņš piebilda, ka šis uzdevums
ir pārāk grūts, ja sāktu pēc
kārtas apskatīt visu to, kas uz-
rakstīts pat šai isajā periodā.

— Mēs labi atceramies, —
teica runātājs, — ka kara sā-
kumā rakstnieki vairāk strādā-
ja kā publicisti un nevis kā
beletristi, lai radītu lielos noti-
kumus aptvērējus darbus. Ta-
gad turpretim mēs esam nonā-
kuši pie tā laika, kad plašu ap-
mēru romāns vairs nav nejaus-
sība, kad rakstniekam ir iespēja
strādāt padziļinātā plāksnē.

Rakstnieka darbs prasa visu
cilvēku, visu viņa radītāja spē-
ku saspirdzinājumu, nepār-
trauktu enerģiju un pastāvīgu
deģmi.

Patlaban mēs atrodamies lie-
lu literatūro notikumu gaidās un
varbūt jau šai pašā gadā varē-
sim padomju literatūru ap-
sveikt ar jauniem sasniegumiem.
Tā, piem., M. Solochovs

turpina rakstīt romānu «Viņi
ciniņās par Dzimteni». Pēc tam
daļām, kas jau publicētas, va-
ram spriest par šā darba lielo
apjomu, par Solochova talanta
atīstību. Romāna lielākā daļa
vēl priekšā, un mēs to gaidām
ar neatslābstošu interesi. Solo-
chovs ir dziļi reālistisks rakst-
nieks, un kara īstenību viņš at-
klāj visā tās daudzveidībā.

Rokrakstā pabeigtais un jau
žurnālā «Znamja» iespiest sā-
ktais A. Fadejeva romāns «Jaunā
gvardija» par Donas komjaun-
niešiem — pagrīdniekiem ir vi-
sai plaša vēriena un droši iece-
rēts darbs, kur daudz cilvēciska
siltuma un no kuŗa, neraugoties
uz tā traģisko būtību, iz-
skan uzvarošas dzīves balsis.

Mēs vēl nevaram spriest par
V. Grosmana romānu «Stalīn-
gradas kauja» un par K. Fedina
romānu «Aktīerū gājieni» tā-
pēc, ka šie darbi vēl nav pa-
rādījušies atklātībā, bet pašu
autoru vārdi vien jau liecina,
ka šis būs visai vērtīgas grāma-
tas. L. Sobolejvs beidz romānu
«Zaļais stars», A. Pervencevs
— «Gvardijas augstumi», F.
Panferovs — «Kaņš par mieru».

Padomju proza arī šai perio-
dā bija auglīga. Tās temu loks
diezgan liels. Šeit mēs atrādī-
sim Stalīngradas epopejas at-
veidu Simonova «Dienās un
naktīs», pirmās kaujas Maskā-
vas pievārtē — Bekas «Voloko-
lamskas soņeja», padomju tan-
kistus, lielā dienvidu uzbru-
kuma dalībniekus — Leonova
novelē «Lielšumskas iepemša-
na», Katajeva noveli «Pulka
dēls», kuŗa stāsta, kā mazs zēns
— bārenis, nokļuvis baterijā,
kļūst par dedzīgu un izveicīgu
izlūku un pēc tam nonāk Suvro-
va skolā.

Valerijas Gerasimovas «Bai-
daras vērtos» lasīsim par pa-
domju meitenes Oļas likteni,
kuŗa kā partizāne gāja bojā
Krimā; A. Kaļiņina romāns
«Dienvidos» stāsta par Donas
kazakiem, kas atbrīvoja no vā-
cu iebrucējiem Ziemeļkaukazu;
A. Čakovska novele «Tas notika
Lēņingradā» tēlo aplenkuma
dienas un padomju ļaudis, kas
saglabāja labākās cilvēciskās
jūtas ārkārtīgi grūtu pārbaudī-
jumu laikā; jaunajā Berezko
novelē «Divizijas komandieris»
redzēsim neatvairāmu tieksmi
uz uzvaru, padomju ļaužu kara
mākslu un ziedošanos; Rissa ro-
māns «Pie pilsētas vārtiem» pa-
rāda strādnieka ģimenes dzīvi
un ciņu dzimtas pilsētas un
rūpnīcas aplenkuma dienās; par
uztīcību pienākumam un pa-
domju ļaužu kaujas kaismi tā-
lajos ziemeļos runā J. Germana
novele «Aukstā jūra»; A. Zo-
ņina romānā «Jūras brālība»
redzēsim ziemeļu kara jūrnīe-
kus, Sajanova romānā «Lēņin-
gradas debesis» — padomju li-
dotājus, N. Birjukova grāmatā
«Kaija» — partizānes varoņdar-

bus, J. Smolīna romānā «Viņi
nepārgāja» — padomju inteli-
ģences pretošanās vācu oku-
pantiem; par partizāniem lasī-
sim L. Sorina grāmatā «Uz vi-
ņa krasta» un M. Ljpkova stās-
tos «Baltkrievijas partizāni»;
par cilvēka laimi — V. Vasijev-
skas novelē «Tikai mīlestība».

Pa šo laiku J. Janovskis uz-
rakstījis «Kijevas sonāti», V.
Sobko — otro daļu romānam
«Kaukazs», L. Kiačeli — stāstus,
Lamidze — «Jaunas jūtas»,
Amvatzde — noveles, Ragins —
«Mametu», Sadibekovs — «Mū-
su laika cilvēkus», A. Upīts —
noveles, V. Lācis — «Nākotnes
kalējus», Džalils Rachims —
«Kaŗa cilvēka stāstus», B. Ker-
babajevs — otro daļu romānam
«Izkārtējs solis», kam sekos
daudzi citu rakstnieku darbi.

Par padomju aizmuguri sa-
rakstītas biezas grāmatas, kur
izmanāma tieksme rādīt uzva-
ras kultuves padomju cilvēkus
visā viņu augumā. Tāds ir
Gladkova darbs «Zvērests» un
Annas Karavajevas darbs «Ugu-
nais». Mazuliet atsevišķi stāv
Jugova «Nemirstība» — romāns
par padomju ārstu.

Ko mēs uzzinājam no šās rai-
bās grāmatu virknes, ko mēs
atrodam šai lielajā varoņu ga-
lerijā? Gar mūsu acīm aizslīd
ģenerāļi un virsnieki, seržanti
un karavīri, partizāni un pa-
grīdnieki, padomju sievietes,
kas pašizliedzīgi ciniņās blakus
vīriešiem, pārciešot visas kara
grūtības, meistari un inženieri,
skolnieki un amatnieki, un visi
viņi ar saviem darbiem aplie-
cina to lielo spraugumu un ti-
cību uzvarai, to uztīcību Lēņi-
na-Stalīna karogam, kas no Pa-
domju Savienības iekšienes ve-
da uz Berlīnes vārtiem.

Kā pretstats šiem varoņiem
no romānu un noveļu lappusēm
darbojas nodevējs. Šis dzimte-
nes melnais ienaidnieks, kas
pelnīgi nesaudzīgu iznīcināša-
nu, sāk it kā atkārtoties no
grāmatas grāmatā, pārvērzdams
savdabīgā maskā.

Veselu rindu trūkumu un
kļūdu atrodam arī mūsu laika
varoņu attēlojumā. Tā, piem.,
priekšplānā parādījusies pārāk
koņepts, it kā vispārīgā, kon-
vencionāls varonis, kas bieži
vien nav īstais varonis. Tas da-
žbrīd pats sāk runāt kā au-
tors. No šā runas veida daž-
brīd nevar saskatīt sakarību
starp cilvēkiem un tiem varo-
ņdarbiem, ko šie cilvēki dara.

Visbiežāk šie konvencionālie
varoņi sastopami to rakstnieku
darbos, kuŗi tieši nav redzējuši
karu un kaujas laukus. Šādos
gadījumos autora labie nodomi
rada neticamas un vieļprātī-
gas situācijas.

Tāpat bieži darba patieso ti-
camo plūdumu traucē frazes
patošs, frazes, kam trūkst iek-
šējā pamatojuma.

(Turpinājums 3. lpp.)

(Turpinājums no 2. lpp.)

Runājot par prozu, nevar pat-
let gaŗām arī vēsturiskajai pro-
zai, kas pa šo laiku kļuvusi ba-
gātāka ar virkni jaunu romānu,
noveļu un stāstu. Te starp ci-
tiem vispirms jāmin A. Stepa-
nova lielais romāns «Port-Ar-
tūra», ko ļoti atsaucīgi uzņēma
lasītājs un kritika. Romāns ie-
guva plašu ievēribu un lieku
reizi liecina, ka labāk atklāt
neatklāto nekā vairāk reizi
variēt vienu un to pašu vēstu-
risko temu.

Sevišķi šai gadā veicies jūr-
niekiem. Iznākuši romāni par
trim admirāļiem. Makarova
jaunību aprakstījis S. Grigor-
jevs; Levs Rubinšteins pabeid-
zis pirmo romānu par ievēro-
jamo krievu flotes vadoni Se-
pavinu; G. Storms uzrakstījis
plašu admirāļa Ušakova bio-
grafiju. Šai zanrā sarakstīti
vēl citi visai ievērojami darbi.

Pieskaroties dzejas laukam,
referents norādīja, ka ļoti daudz
dzejas vēlīts kapam, un šo dze-
ju plašajos apjomos ir daudz
dzīļas un istas poēzijas, taču pa
starpām gadās arī bālāki darbi.

Mēs lasījām Ukrainu tautas
vēstuli b. Stajnam. Pie šās vēs-
tules strādāja Tičina, Riļskis,
Sosjūra un Pančs; Kuļešovs uz-
rakstījis jaunas poēmas; jaunus
dzejļus sniegusi Isakovskis,
Antokoljskis, Aligere, Dolmatov-
skis; jaunu poēmu veicis Pro-
kofjevs; jaunus Sēkspira sonētu
tulkojumus — Maršaks; «Anto-
nija un Kleopatras», «Romeo un
Džuljetas tulkojumus» — Paster-
naks; Šcipačevs devis jaunu
poēmu «Namiņš Sušenskā».

Iznākuši Martina un Surkova
dzejoļi. Poētiskās sasaukušānās
balsts atskanējušas pa visu Pa-
domju Savienību. Dzimtenes te-
ma ciņā pret ienaidnieku un
uzvaras tema skanējusi vien-
līdz moži un droši Amina-Za-
des, Solomejas Neris, I. Varesa
(Barbarusa) dzejoļos, I. Kerba-
bajeva poēmā «Ailars», Mirte-
mīra grāmatā «Atriebšana»,
Bokonbajeva krājumā «Uzbru-
kums» utt. Šie paši patrio-
tiskie ciņas un uzvaras motīvi
atradušī savu izteiksmi J. Sud-
ralkalna, L. Giras, N. Zarjana,
G. Ašašidzes un citu dzejnieku
darbos.

Nav iespējams pārskaitīt vi-
sus tos darbus un grāmatas, kas
uzrakstītas pēdējā pusotra ga-
da laikā.

Jāsaka, ka dzeja uz notikumu
gaitu vispār atsaukusies ātrāk
nekā proza. Tagad mēs gaidām
dziesmas un dzeju, kas pauz tās
sajūtas, kādas patlaban pārdzi-
vo padomju cilvēks. Te nepie-
ciešama ļoti mērķtiecīga dzej-
nieka pieceja tiklab dzejas sa-
turam, kā arī tās apdarei. Visā
lielumā jāatceras Majakovskis,
kas dzejai piegāja ar aktuālu
aktivitāti, spļīgtu domas un sti-
la izjūtu.

Attieksmē uz drāmatisko li-
terātūru, referents starp citu
konstatēja, ka drāmatisko dar-
bu birums nav mazs. Lielā Tē-
vijas kara laikā mēs esam iegū-
vuši tādus vispār atzītus dar-
bus, kā Korneičuka «Fronte»,
Simonova «Krievu ļaudis»,

Aleks. Tolstoja lugas par Jāni
Bargo un L. Leonova «Iebru-
kums».

Vēlāk parādījās V. Višņevska
luga «Pie Leņingradas sienās»,
Krona luga «Flotes virsnieks»,
Korneičuka «Mistera Pērkinsa
misija bojševiku zemē» u. c.

Tikai vienā pašā 1944. g. iz-
nācīs vairāk par 120 lugu. Starp
tām ļoti maz tulkojumu. Tur ir
gan komēdijas, gan drāmas, gan
tragedijas, gan pasakas.

Tomēr šim skaitam neatbilst
darbu kvalitāte. Tie paši trū-
kumi, kas vērojami mūsu laiku
varoņu prozas attēlojumos, vēl
stiprāk duras acīs drāmatūr-
gijā. Ir, starp citu, tādas lugas,
kur daudz labu ideju un labu
nodomu, bet kur tāda valoda,
ka aktierim to neveikli izrunāt
un vārdi jāstaiņa mutē kā gu-
mija.

Pārejot uz bērnu literātūru,
referents konstatēja, ka tās at-
tīstība valda liela rosme. Ar-
vien kuplākā skaitā iznāk gan
prozas, gan dzejas, gan zināt-
niskas grāmatas, bet tomēr
jāņem vērā, ka jaunais mazais
lasītājs nāk ar lielām un dib-
nātām prasībām. Katru neistu-
mu, negludumu un negatīvību
viņš tūlīt pamanīs ar savu aso
skatīnu. Viņš gatavs sekot
rakstniekam jebkurā piedzivo-
jumu pasaulē, bet nekad nepie-
dos mānīšanos un vilšanos.
Mums nepārtraukti jārada bēr-
nu literātūra, ateroties, ka tā
veicina lielās padomju zemes
nākošo pilsoņu audzināšanu.
Bērnam jau no mazotnes jāie-
kļaujās darba un varības
pasaulē, tam jābūt skaidrībā
par cilvēka augstajiem uzde-
vumiem, par tā ciņā pasaules
pārveidošanā, par tā kalpošanu
Dzimtenei.

Literārās kritikas lauks
mums vēl nav tik aktīvs, kā to
varētu vēlēties. Bet tomēr te
var atzīmēt manāmu rosību
žurnālu rakstos un recenzijās
un «Literātūras avīzē». Pozī-
tīvs un ievērojams ir fakts, ka
rakstnieki — Pogodins, Pavlen-
ko, Kozeņņikovs, Maršaks,
Erenburgs, Borodins u. c. ar-
vien vairāk sāk rakstīt kritikas
darbus un recenzijas.

Parādās visai ievērojami Za-
slavska, Knipovičs, Smirno-
vas, Percova, Timofejeva u. c.
kritikas darbi. Tomēr mūsu
kritikai stāv vēl priekšā visai
lieli un neatliekami uzdevumi.

Plašā referāta noslēgumā N.
Tichonovs starp citu teica:
— Padomju rakstnieks šodien
stāv padomju valsts lieliskā tri-
umfa priekšā. Rakstnieks dzīvo
kauju un sociālistiskā darba va-
roņu vidū. Padomju cilvēks
ieiet miera periodā, bet viņš
paliek Eiropā, lai galīgi pa-
beigtu to darbu, kas vainagoja
ciņā pār fašismu. Fašisms sa-
kauts, bet vēl ilgi tā atliekas
visiem līdzekļiem mēģinās
jaukt brīvību milētāju tautu
darbu. Rakstnieks aicinātās
graut fašismu līdz pēdējam, ci-
nīties ar sava vārda palīdzību,
atmaksot visas ienaidnieka vil-
tības un izlaušanās mēģināju-
mus kultūras dzīves nozarē.

Padomju rakstnieks ir savas
varenās padomju valsts dēls.
Viņam savās grāmatās jāstāsta
tautai par lielo ciņā, kas deva
tik daudz varoņu, jāstāsta nā-
kamajām paaudzēm par visu to
brīsmīgo, brīnīško un skaisto,
ko pārdzīvojis padomju cilvēks.

Mūsu priekšā ir grandiozas
perspektīvas attīstībai, milzīgi
apvārsņi iespējām. Padomju li-
terātūrai, vadītājam literātūrai
pasaulē, jābūt to lielo notikumu
cienīgai, kas tik augsti pacēla
mūsu dzimtenes godu un slavu.

Stajņa laikmeta literātās —
tas uzliek mums pienākumu
strādāt un sauc pie liela, ne-
pārtraukta, aktīva darba mūsu
tautas labā. Rakstnieki ar pa-
domju tautu nostaiģājuši kara
ceļu, nākamajām paaudzēm tie
atstās visu, kas padarīts, visus
mūsu laika varoņu spožos tē-
lus — no milzīgās kaujas mazā
varoņa tēla līdz tautu vadoņa,
nemirstīgā varoņa, kaŗavadoņa,
drauga un skolotāja — mūsu
mīļotā lielā Stajņa tēlam.

Kurzemes mākslas skolās

Nav iespējams mierīgi runāt
par to postu, ko vācu fašistu
vandāju dzimums kopā ar viņu
līdzkrejējiem latviešu atbirām
nodarijuši Kurzemes mākslas
mācības iestādēm, tāpat kā vi-
sai latviešu kultūrai. 1940/41.
mācības gadā Liepājā darbojās
Mūzikas skola un Mākslas amat-
niecības vidusskola, Ventspils
Mūzikas vidusskola, Kuldīgā
Daiļamatniecības vidusskola,
Tukumā Mūzikas skola. Vācu
nezvēriem nepietika ar to, ka
visas šīs skolas izdzina no tel-
pām, būtībā atņēmot tām dar-
bības iespējas. Kuldīgās Daiļ-
amatniecības skolu tie jau 1941.
gadā likvidēja, inventāru izlau-
pija un izvāzāja. Tāpat likvi-
dēja Tukumā Mūzikas skolu.
Liepājas un Ventspils mākslas
skolas, kur 1940./41. g. ritēja
sprāgs, plaši sazarojis mākslas
izglītības darbs, un kas jau
gadā desmitus bija sev iekāro-
jušas redzamu un neaizstājamu
lomu mūsu Republikas kultūras
dzīvē. Pirmajos vācu fašistu
okupācijas gados vēl bija at-
ļauts kaut kādu darbību turpi-
nāt pedagogu dzīvokļos, bet pē-
dējā gadā arī to aizliedza. Lie-
pājas mākslas amatniecības vi-
dusskolas viena ēka nodedzinā-
ta, otrā ievietots vācu hospitā-
lis. Inventāra svarīgāko daļu
skolas pedagogam b. Aibušam
ar enerģisku un atjautīgu rī-
cību izdevies paglābt no izlau-
pšanas un aizvāšanas uz Vāci-
ju. Kāds pretstāsts šī vācu fa-
šistu tumsonība Padomju Sa-
vienības izglītības politikai, kur
Tēvijas kara smagajos apstākļos
jūtami audzis kā mācības ie-
stāžu tā mācības jaunatnes
skaits, paaugstinātas pedagogu
algas, izvesta vesela rinda dro-
šu un plašu pasākumu, lai sa-
sniegtu mācības un audzināša-

nas darbā labākas sekmes un
augstāku līmeni.

Šī atziņa ir stiprinājusi dau-
dzus mākslas pedagogus un
mākslas darbiniekus smagajos
okupācijas gados, devusi spēku
izbēgt no aizvāšanas uz Vāci-
ju un paglābt no asiņaino bandītu
rokām skolu inventāru, mākslas
priekšmetus.

Šī atziņa un lielās uzvaras
prieks tagad spārno iniciatoru
grupas, kas ar neredzētu enerģi-
ģiju jau ķerušās pie Kurzemes
mākslas skolu atjaunošanas.
Tos nebaida grūtības.

Minēsim tikai Liepājas māks-
las un daiļamatniecības vete-
ranu b. Jāni Sudmalī. 1941. g.
hitlerieši viņu padzinīši no
Mākslas amatniecības vidussko-
las direktora posteņa. Viņa dēlu
vācieši pakārūši. Tagad viņš
vēl nav isti atspirdzis no ilg-
stošas slimības, bet ar jauneklī-
gu enerģiju ķerīs pie Liepājas
mākslas amatniecības vidus-
skolas un Liepājas mūzeja dar-
bības atjaunošanas. Mūzeja gal-
venās vērtības b. Sudmalis no-
slēpis un tagad mūzejs jau at-
klājīs darbību ar mākslinieka
Kreiča darbu izstādi.

Mācības darbu jau uzsāku-
šas Liepājas, Ventspils un Kul-
dīgas Mūzikas vidusskolas. Or-
ganizējas Daiļamatniecības vi-
dusskola Kuldīgā, Mākslas sko-
las un Mūzikas skolas Tukumā,
Aizputē, Saldū, Talsos. Lūk,
dzīva latviešu inteliģences at-
bilde vācu fašistiskajiem bandi-
tājiem. Lūk, atbilde latviski-
vāciskajiem nacionālistiem, kas
cildināja vācu «kultūru» un
centās ievilināt latviešu tautu
vācu laupītāju mērķu kalpībā.
Mākslas skolu atjaunošana ir
solis uz to, lai mūsu tauta va-
rētu celt savu kultūru vēl ne-
redzētos augstumos.

DZIESMU KONKURSA ŽŪRIJAS KOMISĪJA

- savā š. g. 18. maijā sēdē nolēma godalgot sekojošas dziesmas:
1. «Dziesma par Stajņu» — autors Paula Lieite (teksts V. Luksa) — 1500 rbj.
 2. «Kurzemei» — autors Jāzeps Mediņš (teksts V. Luksa) — 1500 rbj.
 3. «Pēc kaujas» — autors Jāzeps Mediņš (teksts V. Luksa) — 1000 rbj.
 4. «Ar tavu vārdu, biedri Stajņ» — autors S. Krasnoporojovs (teksts A. Čaka) — 800 rbj.
 5. «Jaunatnes dziesma» — autors Jānis Ozoliņš (teksts J. Grota) — 800 rbj.

Sakarā ar godalgu sadalīšanu, sekojošo darbu autorus lūdz
uzdot savu vārdu un adresi: «Kas tie tādi dīļie vīri», «Latvijai»,
«Svīnīgais maršs». Ziņas iesniedzamas Latvijas Padomju Kom-
ponistu Savienībā vai Mākslas Lietu pārvaldē pie LPSR TKP.
ŽŪRIJAS KOMISĪJA

viņai negribējās to lasīt. Vēstule palika uz palodzes neatplēsta. Nakts vilkās kā mokus.

Sausmīga vientulības apziņa sītās Ievas sirds. Būtu kaut Jura bērns, ko audzināt, pie kā piekerties — tajā viņa atkal saskatītu aizgājušo... Bet kā lai dzīvo viena — ar mirušo Juri sirdī?..

Viņa apgriezta slāpo spilvenu uz otru pusi un nāvigā nogurumā iespieda tur galvu. Brīžam Ieva iesnauās, tad pēkšņi uztrūkās it kā saukta un no jaunā nodrebēja.

Uzbāzīgi un neatvairāmi atmiņā uzpeldēja īsais laiks — tikai viens gads laimes! Ievas ziedēja atkal, un viņi ar Juri sēdēja upmalā jaunā, sulīgā zālē. Laudis viņus zoboja: kur tas redzēts, ka precēts pāris kā tikko samilējis sēž vakaros zem ievām?... Jā, kur bija redzēta tāda dzīve, kādu dzīvoja viņa ar Juri?... Laime — tā vārda par maz... Ieva stipri iešņukstējās un uzrāvās gultā sēdus. Tā viņa palika sēžot, zobus iecirtusi savās stiprajās dūrēs.

Rīts atausa tāpat ar rožainu maigumu, ar vieglu zaru šalku un putnu vīteriņiem.

Ieva bija gulējusi neizģērbusies. Saburzītām drēbēm un nespodrām acīm viņa bez grišanas piegāja logam un paņēma vēstuli.

Darja rakstīja:

«Mani piemeklēja liels bēdas, Ieva, un Tu nebrīnies, ka vēstule būs īsa. Mans virs un dēls krita kaujā. Var teikt, ka es palieku viena kā koks, bet tas, protams, nebūs pareizi teikts. Ko darīt, Ieva, vai trākot, plēst matus, kliegt? Es jau varētu ielīst savā midzenī un paudēt kā slima kaķe, jo brīžam es tā arī jūtos. Bet tas būtu liels kauns — man un mani kritušiem... Un tad es domāju: tādu sievu, kā es, ir miljoniem. Lūk, to es cenšos aizvien paturēt prātā.

Nav viegli, Ieva, paciest divu tuvu cilvēku nāvi, bet ir jāpacieš un jādzīvo. Esmu pa vecam brigadiere, un šopavasars mums karsta raušanās. Mēs gribam izcinīt sev pirmo vietu. Mēs gribam godam sagaidīt uzvaras dienu. Un kad es tā domāju — man taču vēl sevišķi jācenšas to sagaidīt godam, jo man tur liela daļa — mans Griša un Pavliks.

Man prieks par Tevi, Ieva, ka Tev tagad sava zeme zem kājām. Strādā dušīgi, nepaliec kaunā un sveicināt savu Juri. Mēs kolchozā bieži Tevi pieminam ar sirsniņu, pieminam mūsu kopējo darbu tajos bargajos gados. Domāju, Tu arī mūs atceries tāpat. Kad beigsies karš, pēc kāda laika es katrā ziņā aizbraukšu ciemā redzēt Tavu dzimteni. Vēlu Tev laimi un veselību.

15. IV. 45. Darja Golubova.»
Kolchozā
«Ceļš uz uzvaru».

Ieva izlasīja un palika sēžam klēpi nolaištām rokām.

Likās, ka tā tālā zeme, kur dzīvoja Darja un visi pārējie, ar kuņģiem viņa šajos trīs gados saaugusi — ka šī zeme atkal stāv viņas priekšā tuvu, tuvu. Viņa redzēja milzīgus laukus, kur labība cēlās kā vareni mūži, redzēja vienkāršās, bet fizis-

Darjas gaišo, pilnīgo seju. Pirmoreiz viņa to ieraudzīja kolchoza sievu vidū, kas bija sanākušas saņemt evakuētos latviešus. Drukna sieva sarkanu lakatiņu galvā iznāca visiem priekšā un teica:

«Esiet sveicināti pie mums!

ki un garīgi stiprās sievas, kas ar pārcilvēcīgu varonību iznesa uz saviem pleciem kara grūtumus.

Ieva redzēja savā priekšā

Nebēdāji — maizes pietiks visiem — i lieliem, i maziem. Un frīčus mēs drīz sasīstīsim lupatās.»

Tā bija Darja.

ZINĀTNISKĀS FANTASTIKAS PROBLĒMAS

PSRS Padomju Rakstnieku Savienības zinātniskās dailliteratūras sekcijas pirmā ierosinātā sanāksme, veltīta zinātniskās fantastikas problēmām, bija saistījusī daudz dalībnieku. Viessos pie rakstniekiem bija atbraukuši mācības spēki un inženieri: PSRS zinātniskās akadēmijas locekļi — korespondenti — S. Vojskovičs, I. Artobolevskis, A. Šubņikovs, A. Oparins, prof. J. Frolovs, prof. G. Babats, prof. J. Dorfman, Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks V. Nekrasovs, I. Maiskis, zinātnu kandidāti, aspiranti, studenti, skolotāji, bibliotekāri.

K. Andrejeva ziņojums bija domāts par pamata ierosinājumu zinātniskās fantastikas problēmām to vēsturiskajā attīstībā.

Liela sapnotājs Zils Verns bija šā žanra klasiķis. Viņa romānos zinātnē bija ne vairs kā gadījuma dekorācija, bet gan kā darba pamata tema, kurā atrisinās sižets.

Herberts Uellss rāda citu novirzienu zinātniskās fantastikas žanrā. Uellssam fantastika ir tikai līdzeklis fābijāņu sociālisma vai tehnokrātijas ideju propa-

Bez liekas jūtēlības, vienkārši, bet silti kolchoza ļaudis saņēma bēglus. Un tad viņi strādāja — plecu pie pleca veselus trīs gadus, drosmīgi, nepagurdami, nesaubīgiem par uzvaru. Ieva iemilēja šos cilvēkus, un prom braucot viņai likās, ka tā atstāj savu otro dzimteni.

Darja... stiprā, stiprā Darja... Tādi cilvēki, kā viņa, nelūzt. Tie aizvien atrod sev dzīvības saknes.

— Kaut man būtu puse tava spēka, — Ieva domāja, žņaugdama rokās vēstuli.

«Nenolaidiet dūšu, meitenes!» — Viņa it kā dzirdēja Darjas balsi, kas mēdza uzmundrināt sievas, kad tās apraudāja kādu kritušo.

Nogurusi Ieva skatījās saules pielietajā pagalmā. Viņas domas gausi klīda no viena mērķa uz otru.

Bet ko darīt man?.. man?.. Viņa atcerējās vietu Darjas vēstulē: — Ko darīt — vai plēst matus un kliegt? —

Viņa bija to jau darījusi. Visu nakti. Bet diena atausa vēl saulaināka, vēl pavasarīgāka nekā vakar, ietverdama sevi Ievas sēras un aizsegdama tās ar savu daudzveidīgo dzīvību.

Dzīve tāpat gāja uz priekšu. Ieva pacēla izmocīto seju, un Juris kā dzīvs nostājās tās priekšā. Un viņai likās, ka tas atkārtoti Darjas vārdus:

«Nenolaid dūšu, Ieva!»
Ieva vēl ilgi sēdēja pie loga. Saule silti ieskāva viņas plecus, un galvu uz rokām nolaidusi, noguruma māksa, Ieva uz īsu brīdi iesnauās.

Tad viņa atmodās, vēl juzdama sāpes denīšos, un cēlās, lai turpinātu dzīvot.

gandai jeb tikai spīdoša forma, kuņģā viņš ietērpj savas sociālās un tehniskās utopijas.

Pesimisma notis, kuņas skan Uella darbos, savā laikā palikušas par pamattoni zinātniskajai fantastikai Vakareiropā. Romāni par bojā gājušiem izgudrotājiem — vientuļiem (Tudurzs), grāmatas par civilizācijas bojāeju jeb pasaules galu (K. Capeks, M. Arlens, H. Rože), pesimistiskās utopijas (B. Rassel, O. Hakslis) ir šās literatūras seja.

Amerikā zinātniskā fantastika attīstījās ļoti vēlu. Tur tā sēka augt tikai pirmā pasaules kara gados.

Sava laika amerikāņu literatūrā izjūd robežas starp fantastisko un iespējamo. Nākotnes pasaulē, kuņu tā tēlo, cilvēks pilnībā ieguvus vielas enerģijas krājumus, iekāpojis telpu un laiku. Bet šī pasaule pilna pasta un pretrunu.

Padomju fantastika, ko tik spīdoši ievadījis A. Tolstojs, stāv īsti māksliniecisku darbu radīšanas uzdevuma priekšā, ņemot pamatā padomju vietu.

V. Obručeva, A. Beljaeva, Gr. Adamova darbi, kuņu sižets ir

tikai līdzeklis, lai pasniegtu lasītājiem pozitīvo vietu, bija etaps padomju zinātniskās fantastikas attīstībā.

No romantiskā fona vai piedzīvojumu iemesliem zinātnē un tehnikai jāšķīst par padomju zinātniskās fantastikas pamatsaturu. Darbu centru ieņem nevis gadījuma varonis, bet zinātnieks, izgudrotājs, cilvēks — radītājs. Tādas ir J. Dolgušina, A. Kazanceva u. c. grāmatas. Neparastā peizāža, prasme saskatīt fantastisko parastajā dzīvē, zinātnes romantizēšana — tie ir galvenie «fantastiskā reālisma» elementi, kas savu atklāsmi atraduši I. Jefremova stāstos.

Istā padomju zinātniskā fantastika top tikai patlaban. Mākslinieciskos tēlos tai jāparāda tuvākās nākotnes spožā pasaulē, kas ir mūsu šāsdienas sapņu iemiesojums.

Pēc K. Andrejeva ziņojuma norisinājās spraigas debātes, kur ņēma dalību prof. J. Frolovs, L. Uspenskis, prof. G. Babats, J. Rikačevs, J. Černaks, Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks V. Nemcovs, S. Beljaevs un H. Adžemjans.

JĀNA SUDRABKALNA DZEJA

17. aprīlī visa Padomju Latvija atzīmēja sava ievērojamākā, dziļākā mākslinieciskā vārda meistara Jāņa Sudrabkalna (dzim. 1894.) dzimunddienu.

Lielu un tālu ceļu nostaiģājis dzejnieks, no vizionāra romantika kļūdams par cildenu padomju dzejnieku, jaunās gaisās rītdienas, sociālisma ideju tulku.

Jānis Sudrabkalns ieņāca latviešu literātūrā ap 1919. gadu, tieši no kara lauka, kad iznāca viņa trauksmainā dzejoļu grāmata «Spārnotā Armada». Rakstījis un nedaudz drukājis Sudrabkalns gan bija agrāk. Rakstniecībā viņu ievēda Anna Brigādere un Andrejs Upiņš, kuri tolaik jaunā iesācēja pantos saskatīja ipatnu, apdāvinātu dzejnieku. Bet īstēni viņa dzejnieka slava sāka izplaukt tikai pēc pirmā pasaules kara. Sudrabkalns pats izsākās: «Kārš ir mans stiprākais, dziļākais pārdzīvojums. Tur izveidojās arī manas dzejnieka ipatnības, no kara esmu izaudzis». Tieši kaujas laukos piedzima vētrains nemiens, kaislās ilgas pēc tautu brālības, vienlīdzības un brīvības, kas ir visai raksturīgs motīvs Sudrabkalna tā laika lirika.

Ar dzejnieka intūciju Sudrabkalns, līdzīgi Romēnam Rolānam un Anri Barbisam, sarežģēja cauri nāvei, ierakuma dubliem jaunās pasaules ritāusmu. Un mēs zinām, ka pirmais pasaules karš beidzās ar taisnības un brīvības uzvaru vienā mūsu planētās sestajā, kur piedzima tā zeme, kuŗas krastos cauri zilām saņu dūmakām raudzījās visu tautu cēlākie viri. Aplam sacīt, ka Jānis Sudrabkalns jau toreiz būtu pilnībā apjautis Lielās Oktobra revolūcijas nozīmi un tās iespējas, ko atvēra cilvēka radītājam garam sociālistiskā iekārta; viņš savu saņu Armādu vēl raida nezināmās jūrās, viņš ir pilns vētraina romantiska meklētāja nemiera, kas traucas tālē, bet nezinot kurp.

Un tomēr, kaut arī neskaidra un nenoteikta, tā ir liela un skaista lirika, kuŗas pantu bur-

vība ievīlno un valdzina vēl šodien. Pirmoreiz pēc Raiņa Sudrabkalns latviešu liriku ievada lielā un plašā telpā. Tā nesaista vienīgi ar savu mūzikalitāti un augsto vārda kultūru, tajā ir dziļš un bagāts saturs, dzejnieks runā lielās cilvēcības vārdā, viņa doma tiecas aptvert visu pasauli, iesniegties telpas bezgalībā. Sudrabkalns nav tik daudz noskaņu, emociju, kā filozofisks dzejnieks. Viņš ir domātājs un meklētājs, kam nav miera siltā istabā, kam sveša idiliskā pieticība un sikais provinciālisms. Tāpēc viņa dzeja tik spēcīgi reaģē sociālajiem kontrastiem, kas jau tā sauktajā «demokrātiskajā» Latvijā saasinājās aizvien vairāk. Vienā pusē garīga aprobežotība, meklējumu un kultūras dzīves apstākums, otrā pusē bezdarbs, strauja strādnieku, vidējās un sikās zemniecības ekonomiskā stāvokļa pasliktināšanās. Aizvien dziļāka top plaissa starp virskārtu, kuŗai pieejams viss, un plašām tautu masām, kuŗas pilnīgi atstumti no dalības politiskajā un kultūralajā dzīvē. Sudrabkalns sajūt, ka tā nav viņa Latvija, nav tā romantiskā saņu zeme, kuŗai tas kvēli ticējis un veltījis savu sirds degsmi. Viņa «Pārvērtību» dzejoļos gan mījas gaisa cerība ar tumšām šaubām, savu personīgo nespēju labot un veidot dzīvi. Un tomēr tā pavissam nav šaura individuāla dzeja. Pat melancholiskās vārsnās pēkšņi iemirdzas kāds starojošs gaisums, ieskanas cerību pilns motīvs. Allāž un allāž Sudrabkalns atgriežas pie laimes un brīvības problēmas, meklēdams izeju no tumšā šaubu biežokņa. Viņš piesauc Selliju, Verlēnu, Bļoku, lai tie glābtu un pestītu.

Ap 1924. gadu dzejnieka pasaules izjūtā notiek lūzums, kas spilgti izteicās «Spuldzē vējā» — mākslinieciski gatavākajā Sudrabkalna grāmatā. Trauksmainā romantika dzeja šē kļuvis asa un šķautnaina, tajā atbalsojas augoša sabiedrisko pretpēku ciņa. Dzejas saturs kļuvis daudz konkrētāks, ar redzīgu skatu dzejnieks lūkojas reālās apkārtnes dzīvē, un šās ievērojamās grāmatas pamatnoskaņa nemaz nav pesimistiska, kā to nepareizi uzsvēdā dažā agrākie Sudrabkalna dzejas vērtētāji. Līdzās individuālajai smeldzei izvijās cita skaņa — modrs nomods par savas tautas likteni, jauno mostošo pavasara spēku redzēšana. Dzejnieks brīdina savu sudrabdainu tautu no melnajām briesmām, kas jau toreiz sabiezēja rietumu apvārsņos. Viņš saredz visu Eiropu pilnu dzeloņdrātīm. Un kad šī melnā dzeloņdrātīm pilnā pagātnē Ulmaņa diktatūras gados uzgūlās arī Latvijas zemei, Sudrabkalna lirika koke aplūsa. Kritiķis Jānis Rudzītis 1937. g. rakstīja: «Nu jau pieci gadi, kamēr Sudrabkalns kā lirīkis klūsē, un, nesaprazdams

šīs klūsēšanas cēloņus, jautā: «Vai tas būtu jauns noskaidrošanas periods?» Mēs zinām, ka Sudrabkalna lirikas koke aplūsa tāpēc, ka viņam nebija pa ceļam ar buržuaziskajiem šovinistiem. Sai starplaikā iznāk vienīgi viņa Olivereto dzejoļu izlase «Cīruļi ziemā». Grāmatas virsraksts labi izteic dzejnieka attieksmi pret valdītāju reakciju. Visapkārt auksta ziema, kuŗā nedzied mīļie cīruļi.

«Kur paliek cīruļi pa ziemu? Vai aizlāizas uz jauku ciemu?» — skumīgi jautā dzejnieks. Grāmatas beigu piezīmēs pareizi norādīts uz optimistisko pesimismu, romantisma un reālisma sajaukumu, kas visai raksturīgs moments jau it īpaši «Spuldzes vējā» humoristiskajos dzejoļos. Tieši šī pieķeršanās dzīvei, ticība tai ļoti zīmīga Sudrabkalna mazajām esējām un tēlojumiem. Skaistajai miniatūru grāmatai ne gadījuma pēc likts mazliet romantiskais virsraksts: «Viena bezdelīga lido». Sirds atmin vismazāko — tāds ir grāmatas moto. «Kāpēc raisās smaids pretimnācēja sejā, pašķīpas zilgēmākopos, putns iebērcas kokā, ja neviens to nepamana, neviens tas nav vajadzīgs?»

Tāpēc, kad Latvijā nodibinājās padomju iekārta, Sudrabkalns jau pašā sākumā nostājās jaunās dzīves pusē. Ar 1941. gadu sākās jauns un iezīmīgs posms dzejnieka personīgajā dzīvē un mākslinieciskajā attīstībā. Viņš nav vienīgi līdzgājējs; lielās sociālisma idejas kļūst par viņa dzejas pamatsaturu. Padomju Savienībā dzejnieks saskata jaunās taisnības un brīvības valsts tapšanu, jauna laikmeta sākumu cilvēces vēsturē. Te viņš redzēja piepildāmies dzīvē tos ideālus, kuŗiem vēl neapzinīgi traucās preti viņa saņu armāda jau jaunības gados.

Atceros vēsturisko 27. jūnija ritu, kad mēs ar Jāni Grantu kājām devāmies projām no Rīgas, mums piediedrojis arī Jānis Sudrabkalns. Viņš isi pateica: «Es iesu jums līdzī. Man te nav vairs ko darīt». Tāpat kā mums, arī viņam nebija nekādas ceļa somas, vienīgi tas, kas mugurā. Halturīnā, Urzumā un Kirovā turienes padomju ļaudis mūs uzņēma mīļi un sirsnīgi, kā gaidītus ciemiņus, tur atrādām savu otro dzimteni. Atceros, cik dzīvi un atsaucīgi Sudrabkalns dzīvoja līdzī visiem notikumiem. Mūsu dzimtenē bija ielauzies simtgadīgais ienaidnieks, visa fašistiskās armijas tēraudā lavina traucās uz Padomju zemes dzīvības centriem, Sarkanā Armija atkāpās. Vajadzēja stipra gara, lai nezaudētu ticību. Un kādā jūlijā novakarē atgriezoties mājup no pastaigas Vjatkas upes krastos, Sudrabkalns teica: «Nezinu kāpēc, bet taini tagad es ne brīdi nešaubos par Sarkanās Armijas uzvaru». Tieši

šais versmainajās dienās atkal iedziedājās Sudrabkalna dzejas cīruļi, cīelavīpas un bezdelīgas. Dzejnieks spārnoja savu armādu par jaunu, bet tas vairs nebija brauciens nezināmos ūdeņos, ceļa mērķis vairs nebija mūžam neaizsniedzamā teiksmainā Bimini, par kuŗu viņš dzied savos Heines trochajos. Dzejnieks bruņoja savus vārdus pulkus kaujai pret laupītāju ordām, kas ielauzās Padomju zemē, kuŗu ceļu apzīmēja baigās nakts uguns blāzmas, asiņs un posts.

Glūži kā savas dzejas agrīnajā romantiskajā periodā Sudrabkalna talants atplauka un atraisījās atkal tieši kara gados. Evakuācijas periodā līdz tam mazražīgais dzejnieks kļuva par vienu no visaktīvākajiem, raženākajiem rakstītājiem 1942. gadā Maskavā iznāca neliela Sudrabkalna dzejoļu grāmātiņa «Cīruļi sauc cīņā», ko vēlāk dzejnieks ietilpināja savā 1944. gadā izdotajā Tēvijas kara lirikas krājumā «Ceļa maize». Cildens padomju patriotisms, kaisls naidis pret vācu ieburcējiem, dzimtas zemes mīlestība — raksturīgākie Sudrabkalna kara lirikas motīvi. Ar visu savu talanta spēku dzejnieks iekļaujis lielajā kopējā padomju tautas cīņā. No tālajām Aizjūras republikām līdz Baltijas jūrai, Parīzei un Oslo viņš dzird sasaucamies cīnītāju balsis. Ja pirmajā pasaules karā vēl viņš nesaskata vācu imperiālisma vainu cilvēces postā un ciešanās, tad tagad viss Sudrabkalna naida asums vērsas pret vācu fašistiem.

Jāņa Sudrabkalna dzeja kara gados atrada visdzīvāko atsaucību it īpaši latviešu strēlnieku vidū.

Salīdzinot Jāņa Sudrabkalna mākslinieciskā darbības padomju posmu ar romantiskā nemiera un meklējumu gadiem, redzam visai ievērojamu atšķirību kā dzejas saturā, tā formālajā aparātē. Vārsma vairs neizbīlina ar metaforu varvīkšpāino spožumu, nav arī vairs to aso šķautņu un kontrastu, vētrāinā dinamisma un baironiskās trauksmes. Forma ieguvusi klasisku skaidrību. Dziļš idejiskais saturs ietverts spēcīgā mākslinieciskā formā, tāda ir Jāņa Sudrabkalna Tēvijas kara gadu dzeja. Vienmēr viņa dzejas zīle atnesa mums liksmu vēsti, stāstīja par dzimteni, lielo Stālinu, nesa brāju un mūsu sveicienu no Padomju zemes aizmugures. Viņa cīruļi un cīelavīpas pavādīja latviešu gvardi no tālās Maskavas, no Staraja Rusas purvīem līdz dzimtai nama sliksnim.

Sodien, kad pār karā izmocīto cilvēci atausis spožais uzvaras rīts, kad fašisma rēgs iznīdēts uz visiem laikiem, Jānis Sudrabkalns var dibināti lepoties ar to, ka arī viņš ar savu dzeju palīdzējis izcīnīt un sasniegt visu mūsu kopējo mērķi. Mēs ticam, ka dzejnieka talants atrādīs aizvien jaunās skaņas un vārdus lielās gaisās nākotnes izteikšanai. **Edgars Damburs**

VIKTORA IGŌ ATCERES DIENA

Sešdesmit gadu mūs šķir no Viktora Igŏ nāves. Daudzas dzejas varētu būt šodien rakstītas, tik daudz tur spēka, sociāla patosa, dzimtenes milas. Tie dzēlīgie, niknie vārdi, ko lielais dzejnieks teicis par Napoleona Trešā vai, kā viņš saka, Napoleona Mazā Franciju, gluži tuvu skatu arī Petēna un Lavāla Franciju. Ap Igŏ galvu laistās ģenija blāzmainais mirzums, viņš ir viens no dīzēnākajiem franču tautas dēliem. Igŏ visu zemju ļaudīm allaž būs dārgs. Kāds kritiķis teicis, ka Igŏ izjāj cauri pasaulu telpām, uz kometas astes sēdams. Kritiķis gribējis pazoboties, bet diezgan labi pavēris Igŏ gara lidojuma plašumu.

Viktors Igŏ nav tikai žilbinātājs, tad viņu nedēvētu lielu esam, — Igŏ ir liels rakstnieks, kas kaislīgi cīnījies par brīvību, lūkojis atrisināt svarīgas sociālas un filozofiskas problēmas par savas tautas un cilvēces nākotni. Viņa labākos darbos patiesīgi notēlota dzīve, ar reālistisku prasmi zīmēti raksturi. Visvairāk vētras un nemiera savā laikā sacēla viņa lugas «Kromvels», «Hernani» un citas, kuras tomēr nenoturējās uz skatuves ilg. Ārpus Francijas reti kur spēlē Igŏ lugas. Saista to krāšņā valoda, cildenā satrauktība. Šis un daudzas citas labas īpašības spilgti izpaužas arī Igŏ dzejās. Igŏ mil filozofisku apceri dzejā, viņam ir jauki dzejoļi par dabu. Liela viņa tehniskā meistarība. Pantmēri mainās kā viņi, skan nedzirdētas atskaņas, vizuālo gleznu.

Milzīgs ļaužu bars apstāj no visām pusēm — tie Igŏ romānu lasītāji. Slavenākie viņa romāni ir «Parizes Dievmātes katedrāle», «Nožēlojamie», «Jūras strādnieki», «Cilvēks, kas smejas», «Deviņdesmit trešais gads». Igŏ attēlo visas sabiedrības grupas un šķiras, iepidams notikumu gaitai pa vidu gan vēsturiskus anekdotus, gan filozofiskus prātojumus un savidams kopā visraibākās dēkas. Vēl vairāk kā dzejā Igŏ romānos sajaucas groteskais ar traģisko, cēli romantiskais ar reālistisko. Lielu pievilcību šim sajaukumam piešķir rakstnieka dedzība, viņš nekur nav vienaldzīgs, sauss. Viņa simpatijas pieder vajātiem, apspiestiem, nabagiem, visiem, kas cinās par taisnu lietu. «Katedrāle» iznāca 1831. gadā. Tur brīnīgi attēlota 15. gadsimta Parīze ar tās ļaužu drūzmu. Dajā Esmeralda un drausmīgais ērms Kvazimodo ir šā kateidokopa centrā, bet visam pāri paceļas katedrāle, kuras gaitēpus, tēlus un torpus Igŏ apraksta sīki jo sīki, parādīdams pašu ceļi par visu laikmeta simbolu. Tikpat plaši pazīstams ir otrais Igŏ romāns «Nožēlojamie». Tas ir mil-

zīga vēriena darbs, kur galvenā varoņa dēkam pa vidu notēlota Vaierlo kauja, barikāžu cīņas Parīzē, pati pilsēta 1830. gadā. Sacelšanās ainās jauki notēlots Parīzes ielu zēns Gavrošs, kuŗa vārds kļuvis par sugas vārdu, apzīmēdams visu cilti.

Sie divi romāni sagādājuši Viktoram Igŏ slavu visā pasaulē un tulkoti arī latviski. Tāpat uz latviešu skatuveim ar labiem panākumiem rādītas lugas, kas izveidotas no abiem romāniem, un sevišķi skatītājus aizrūvūšas romāna «Nožēlojamie» varoņu Valžāna un Kozetes ciešanas un cēlsirdība. Dailes teātri spēlēts «Hernani», bet Rīgas

MICHAILS ŠOLOCHOVS

1905. 24. V. 1945

«Kluso Donu» lasa visā pasaulē. Sai romānā plašā vērienā, ar lielu patiesīgumu notēlota Donas kazaku dzīve ar visām sociālajām pretīšķībām vecā cariskajā Krievijā, ar visām krāsainajām ipatībām, ar cīņām par jauno iekārtu, dienvidu dabas ielokā. Aleksejs Tolstojš par Solochovu raksta: «Viņu visu radījis Oktobris un izveidojis padomju laikmets. Viņš ienāca rakstniecībā ar temu par jaunās sabiedrības dzimšanu sociālo cīņu mokās un traģēdijā. «Klusajā Donā» viņš atrisināja episku, zemes smaržām piesātinātu, krāsainu audeklu no Donas kazaku dzīves. Bet ar to romāna lielā tema neierobežojas: «Klusā Donā» ar savu valodu, sirsniņu, cilvēcību, plastiskumu ir viskrievisks, nacionāls tautas darbs.» Notikumi romānā sāk risināties kādus gadus priekš pirmā pasaules kara, turpinās šai karā, Februāra un Oktobra revolūcijas laikā un nobeidzas pilsoņu karā. Viens no romāna galvenajiem tēliem ir Grigorijš Meļčovs, kuŗa ceļa gaitas visai sarežģītas, pilnas pretrunu un beigās novada viņu vientuļībā, prom no tautas. Blakus viņam notēlota liela ļaužu saime, gan pievilcīgu, krietnu, gan jaunu, gan vecie kazaki, gan jaunās paaudzes pārstāvji, gan budži, gan dedzīgi boļševiki, — dzīve visā tās daudzpusībā un krāsainībā. Lieliski Solochovam pavekušies divi sieviešu tēli: kaislā, straujā, bezbailīgā Aksinja un pazemīgā cietēja Natāļa, kuŗas sāpes izlaužas uz āru tikai pašas romāna beigās. Solochovs gaišā vēsturiskā skatījumā rāda, kā sadrūp un iznīkst vecā pasaule un jaunās padomes apvieno Donas tautu. Tēli dzīvi, valoda sulīga, plastiska, viss tēlojums reālistisks, jaukas dabas ainas.

Otrā savā slavenajā romānā «Uzplēstais līdums» Solochovs rāda Donas kazaku ceļā uz jauno socialistisko iekārtu un pirmās gaitas jaunajos kolchozos. Romāns ieraišs ar boļševiku partijas lēmumu par kol-

romantiķi un klasiķi nekādus kautiņus vair nesārīkoja, Igŏ spāniešu kaislības nevienu vair nesatrauca. Tulkoti vēl daži citi Igŏ prozas darbi un vairāki dzejoļi, bet krietnas, rūpīgas viņa darbu izlases mums vēl nav.

Viktors Igŏ dzimis 1802. gadā, miris 1885. gadā. Viņa tēvs bija ģenerālis. Pavadīdams tēvu kuŗa gaitās, zēns dzīvojis Itālijā un Spānijā, kur viņu savaldzinājuši dienviudu daba. Igŏ bijis arī politisks darbinieks, iecelts par akadēmīki un Francijas pēru. Pēc 1848. gada revolūcijas dzejnieku ievēlēja Satversmes Sapulcē. Kad pie varas nāca Napoleons Trešais, kas atjaunoja patvaļības režīmu, Igŏ izsludināja ārpus likuma, un viņam nācās doties svešumā. No

sākuma viņš apmetās Briselē, tad pārcēlās uz Anglijas salām, kur nodzīvoja vairāk nekā desmit gadu, klausīdamies jūras šalkās, rakstīdams dzejas, apkaņodams ķeizaru un nepieņemdams amnestijas piedāvājumu. Pie viņa devās svēceļojumā daudzi slaveni vīri. Kad pēc 1870. gada kara un komūnas atjaunoja republiku, dzejnieks atgriezās Parīzē, kur viņu sagaidīja un apsvēica varenas tautas masas, kas viņu uzlūko par Francijas brālības un taisnības labāko tautas tradīciju un humānisma ideju iemiesojumu un cīnītāju. Tādu arī mēs viņu ieraugam gadu tālē un pieņemam kā vienu no labākajiem 19. gadsimta Eiropas rakstniekiem. Kirils Kamols.

stākās Padomes deputātu, 1939. g. par Zinātņu Akadēmijas locekli, un tai pašā gadā viņu apbalvo ar Leņina ordeni. Tauta, valdība, partija godina savu ievērojamo rakstnieku. Tēviņas kara laikā «Pravdā» vairākiem lāgiem parādās atsevišķs viņa jaunā lielā romāna nodaļas. Tas saucas «Viņi cīnījās par dzimteni». Ar lielu spēku rakstnieks tēlo cīņas un uzvaras, varonīgs, pašaiļiedzīgs padomju ļaudis.

«Klusā Donā» tulkota latviski. Valdis Grēviņš veiksmīgi atdarinājis Solochova ipatno valodu.

J. Sudrabkalns.

TĒLOTĀJAS MĀKSLAS IZSTĀDES RĪGĀ

Kopš 2. maija atvērušās durvis Latviešu un Krievu mākslas muzejam Rīgā. Reizē ar mūzeja darbības atklāšanu mākslas draugiem atvērās divi izstādes: Padomju Latvijas tēlotāju mākslinieku darbu skate un V. I. Leņina piemīņas izstāde.

Pirmā rāda bagātā gleznu, grafiku un skulptūru klāstā mūsu izcilāko meistarū (Tautas mākslinieka Zaļkalna, Nopelniem bagāto mākslinieku Lapiņa un Varslavāna, Ehāsa, O. Skulmes, Svempa, Ūbāna, Strazdiņa, Junkera u. c.) un spējīgāko jaunās paaudzes mākslinieku darbus. Otrā attēlo lielā proletāriāta vadoņa dzīves un cīņu gaitu atspulgu mākslā.

20. maijā muzejā atklāja PSRS tēlotājas mākslas izstādi, ko atveduši mūsu mākslinieku Maskavas viesi ar b. Tichomirovu priekšgalā. Sīrsnīgas apsveikuma runas, ar kuŗām, izstādi atklājot, apmainījās bb. Rokpelnis, Tichomirovs un Lapiņš, liecināja par Padomju Latvijas mākslinieku vienmēr ciešāku iekļāvi visas PSRS mākslas saimes kopībā. Jaunatklātā izstāde palīdzēs mūsu gleznotājiem un grafiķiem izprast socialistiskā reālisma mākslas principus, rādot labākos padomju mākslas paraugus (Gerasimova, Kukriniksu, Grabara u. c. darbus).

Sīkākū šo izstāžu analīzi sniegsim mūsu laikraksta tuvākajos numuros.

Michaīls Aleksandrovičš Solochovs dzimis pie Donas, kazaku ciematā, staničā. Rakstnieks cieši saudzis ar dzimtenes dabu. Solochovs mācījies draudzēs baznīcas skolā un ģimnazijā. Jau zēna gados sācis cīnīties revolucionāro kazaku rindās. Kad pilsoņu karš beidzās, bijis gan mūrnieks, gan skolotājs, statistiķis, lauku korespondents. 1923. gadā parādās viņa pirmie stāsti, kuŗos attēloti Donas ļaudis. Serafimovičš šos stāstus salīdzina ar stepju puķēm. 1926. g. rakstnieks ķeras pie romāna. Pats viņš vēlāk stāsta: «Gribējis rakstīt par tautu, kuŗas vidū biju dzimis un kuŗu es pazīnu.» Pirmā «Klusās Donas» grāmata iznāca 1928., otrā 1929., trešā 1933., ceturrtā 1940. g. Solochovs kļuva slavens. Lielajam Donas romānam pa vidu viņš sarakstīja «Uzplēsto līdumu». 1937. g. rakstnieku ievēl par PSRS Aug-

«TASSA LOGI»

A. TICHOMIROVS

N. DENISOVSKIS.

Sestdien, 19. maijā, Padomju Latvijas Mākslinieku Savienības telpās notika pirmā latvju mākslinieku sastapšanās pēc uzvaras ar krievu biedriem, kas atbraukuši no Maskavas. «Tassa logu» atbildīgo redaktoru N. F. Denisovski un A. N. Tichomirovu.

Latvju un krievu mākslinieku draudzīgās attieksmes nodibinātas jau skaudrajos 1942.-1944. gados, kad pulciņš latvju mākslinieku atrada draudzīgu mājas vietu Maskavā un Ivanovā. Tās tālāk izveidojās, kad Pad. Latvijas mākslinieku savienības orgkomitejas locekļi b. b. Kruglovs, Lapiņš, Danenhišs ieradās Maskavas Savienības sekretariātā sēdē un vienojās tur par abu organizāciju savstarpīgo radītājas pieredzes apmaiņu turpmākajā darbā.

Denisovska ierašanās un referāts, izstāde un turpmākās sarunas realizē šo apņēmību.

Jau pirms četrdesmit gadiem pazīstamais krievu kritiķis V. V. Stavovs kādā savā vēsturiskajā apcerījumā norādījis, kāda nozīme pēdējos pusotra simta gados Eiropas mākslā bijusi demokrātiskajiem māksliniekiem realīstiem, kas ar sava tēlojuma patiesīgumu centušies ne tikai atveidot sava laikmeta dzīvi, bet arī to ietekmēt. Stavova izceltajiem māksliniekiem Hogartam, Domjē, Kurbē un Repinam būtu vēl jāpievieno demokrātiskā Francisko Goijas māksla, kas tik cieši saistīta ar spāņu tautas nacionālo karu pret Napoleona intervenciju. Šo gleznotāju dzīvā māksla padarījusi auglīgas veselās skolas un paauzdes. Šai novadā vēl viss nav izpētīts, piemēram, nav pietiekami novērtēts angļa Hogarta satiras iespaids uz morālīgojošo franču buržuazijas 18. gadsimta mākslu, kas sacēlās pret feodālismu. Tālāk Hogarta ietekme vērojama arī krievu mākslā (Fedotovs). Sattīrīja Domjē mākslas spilgtā iedarbe izpaužas līdz tikko ar uzvaru noslēgtā pasaules kara beidzamajam dienām. Interesanti, ka šie demokrātiskie mākslinieki, cenšoties panākt sakari ar plašo tautas auditoriju, pievērs mīlīgu uzmanību masu grafikas veidiem gravīrai, ofortam, litografijai. Viņu pamfleti un karikatūras, oforti un litografiskās lapas ir īsta ideoloģiska gleznaina māksla, un tur jāmeklē modernā politiskā plakāta priekšteči. Tieši tādas civilas gleznainas činas mākslas paraugs ir arī «Tassa logi», kuru apcerei savu referātu veltījis «Tassa logu»

priekšsēdētāja vietnieks, gleznotājs N. F. Denisovskis.

«Patlaban ir vēsturiskās uzvaras dienas pār nīkņāko cilvēces ienaidnieku,» teica Denisovskis, «un mēs mierīgas maija dienas tikamajos apstākļos apspriējam to, kas bieži notika, kad krita bumbas un sprāga šāviņi.

Ko domāja mākslinieki pirmajā kara dienā, 1941. gada 22. jūnijā?

Pret dzimteni nāca nodevīgā ienaidnieka pulki, kas tiecās sabradāt mūsu kultūru, verdzināt mūsu tautas, iznīcināt mūsu Padomju republiku.

Bet sekojot biedra Staļina aicinājumam, PSRS devās tautas karā.

Mākslinieki ir pilsonis, un nav goda pilnāka mērķa, kā ar savu mākslu kalpot tautai, runāt tautas valodā. Bet tai pašā laikā mākslinieki ir individuālisti, brīžiem pat ārkārtīgi subjektīvi. Kā apvienot viņu pilnīgi saprotami dažādo formu vienotā, mērķtiecīgā, plašā tautas valodā? Varbūt nākamie vēsturnieki un teorētiķi vēlāk izstudēs sarežģīto gleznieciskā un grafiskā momenta savienojumu «Tassa logos», pirmajās kara stundās mākslinieki praktiski par to nedomāja. Viņi zināja, ka rīt vajadzīgs plakāts, bet parit otrs, turklāt nepietiek, ka tas uz mirkli aptur gājēju, — tam aktīvi jāiedarbojas skatītāja apziņā. Varbūt «Tassa logi» nebija ne plakāti ne gleznas, bet tie iedarbojās pat tad, ja to tekstus bija skatītājam nesaprotams. Reiz, piemēram, pēc «Tassa logu» plakātu izstādes 14 ķīnieši pieteicās par brīvprātīgajiem Sarkanajā Armijā, — tāds bija to iedarbes spēks. «Tassa logiem», protams, bija arī daži tiešāki priekšteči — tie bija it kā turpinājumi «Rostas logiem», kas pilsoņu kara gados izveidojās ap Majakovski.

Pirmajā kara dienā nelielajās mākslas salona telpās (uz Kuzņeckij most) sapulcējās mākslinieki, starp kuriem gan laikam atradās vairāk gleznotāju nekā grafiķu, bet tas nebija nekāds šķērslis. Šai darbā apvienojās: Sokolovs-Skaļa, Ceremničs, Suchmins, Savickis, Kukriniksi, B. Jefimovs, Kostins, Solovjovs, Goņajevs, Radakovs, Radlovs, Denisovskis u. c.

Karš izvirzīja māksliniekiem jaunas neparastas prasības, un cilvēki rada sevi kā prasmi, talantu, tā arī neizsīkstošas darba spējas, lai atbilstu šim prasībām. Dažas stundas pēc kara sākuma jau parādījās pirmais

«Tassa logs», un kopš tās neaizmirstamās dienas gandrīz ikdienā parādās jauns spilgts plakāts par aktuālajiem notikumiem. Līdz šim iznācis pāri par 1200 numuru. «Tassa logiem» patlaban ir pastāvīgi abonenti ne tikai visā Padomju Savienībā, bet arī tālu pāri tās robežām visās pasaules malās (Anglijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Kanadā, Austrālijā, Zviedrijā, Dienvidāfrikā, Iranā, Afganistānā, Etiopijā, Indijā, Sirijā, Jaunzēlandē, Ķīnā, Mongolijā). Logu tirāža sasniegusi 1000 eksemplāru. Protams, pirmajās karstajās dienās trūka vēl darba pieredzes, darbs nebija stingri sadalīts, trūka arī lietpratīgu tehnisku kadru, jo «logus» pavairoja rokām, ar trafareto palīdzību, kas bija izgriezti atsevišķi katrai krāsai un nokrāsai.

Ļoti lielu dalību ņēma arī dzejnieki: Maršaks, Demjans Bednijs, Lebedevs Kumačs, Mašistovs, Garins, Kirsanovs, Ščiņpavečs, Adujevs, Slobodskovs, Raskins, Rachovičs, Zarovs u. c.

Temas «Logiem» deva pati dzīve notikumu gaitā, ikdienas uzdevumi: biedra Staļina pavēles, partijas aicinājumi, satira par ienaidnieku, Sarkanās Armijas heroika. Un tādā kārtā «Logi» kļuva par īpatnēju Lielā Tēvijas kara kroniku. Kad ienaidnieks tuvojās Maskavai, tie aicināja būt izturīgiem un stingriem, pacēla ticību uzvarai. Pēdējās kara dienās tie cildināja varoņus, kas uzbruka beidzamajam «zvēra midzenim» — Berlīnei.

Bija grūtas dienas, kad kaujas norisa pie Maskavas sliekšņa. Ienaidnieka ordas nesa postu, mokus un nāvi. Sokolova-Skaļas plakātā hiēnai līdzīgs briesmonis klist pa lidzenu; nonāvēta sievietē gul priekšā. Plakāts aicina, lai kareivis neatkāpjās, jo, ja viņš aizies, viss iegrims tumsā un drausmīgais zvērs sekos kareivja pēdām.

Plašu popularitāti ieguvis arī Kukriniksu plakāts, kas saistīts ar partizānu kustību. Dienu fašists uzsauc zemniekiem, lai noņem cepures, bet nakti atdod partizāniem kasku līdz ar galvu.

Bet tad pēc varonīgās Staļinradas epopejas sākās Staļinā vadītās, uzvarām vainagotās činas Kurskas lokā, pie Donas un Dņepras, Krimā un Kaukāzā, pie Kurskas un Baltkrievijas mežos līdz pašām pēdējām atbrīvotās Dzimtenes robežām. Ļeningradas blokādes pārrāvums, Kijeva, Minska, Kauna, Tallina, Rīga, Lvova u. r.: pēc

tam Bukaresta, Belgrada, Varšava, Budapešta, Vine, Prāga un tagad arī Berlīne — visi šās kronikas locekļi atspoguļojusies «Tassa logu» plakātos.

Mākslinieki-sattirīķi morāli politiski grāvuši savos tēlojumos ne tikai Hitleru un fašistiskās Vācijas darbiniekus, bet arī viņa līdzskrējējus. Duče, Petēns, Lavāls, Antonesku, Horitijs, Salaši un daudzi citi palikuši prātā tieši no šīm pretīgajām un tomēr līdzīgajām gūmetnēm.

Ne mazums logu veltīts mūsu sabiedroto cīņai, kā arī konferencēm, kas nostiprinājušas atbrīvotāju armiju kauju sadraudzību.

It sevišķi lielu tirāžu ieguvis Denisovska plakāts — logs, kas veltīts V. I. Leņina nāves dienas atcerei. Bieži vien tas redzēts arī pirmajās frontes līnijās.

«Tassa logi» izvērtušies savā ziņā par kustību, kas skārusi arī citas pilsētas, kur pēc Maskavas parauga organizēta šādu «Tassa logu» plakātu serijs.

«Tassa logu» iedarbes spēku atzinuši arī mūsu ienaidnieki, kas viszvēriskākajām metodēm cīņās ar plakātiem, kuņģi nelēgālā veidā pārklūva pāri fronti. No otras puses, interesanta vēstule, ko redakcija saņēmusi no kāda amerikāņu lielrūpnieka. «Es nepiekritu ideoloģijai, ko propagandē Jūsu plakāti, bet manā rūpnīcā tie paceļ darba produktivitāti un tāpēc es parakstos uz pastāvīgu «Tassa logu» komplektu».

«Tassa logu» mākslinieku darbs vairākkārt atzīmēts ar Staļina prēmijām, un tagad, Lielā Tēvijas kara laikmetā «Tassa logi» ir vēsturisks dokuments.

1942. gada decembrī Michails Ivanovičs Kaļiņins pieņēma visu «Tassa logu» darbinieku kolektīvu. «Plakāts ir masu māksla; ar to mākslinieki ieiet tautā,» viņš teica. «Kad cilvēki studēs Lielā Tēvijas kara laikmetu, viņi nepaies garām «Tassa logiem», kā nepaies garām «Rostas logiem», studējot Oktobra revolūciju.»

Šos vārdus attaisnoja turpmākā «Tassa logu» prakse, — slavenais krievu plakāta laiks, kad tas visatbildīgākajā vēstures brīdī cīnījās par savas padomju Dzimtenes lielajiem atbrīvošanas ideāliem.»

Viņš sacerēja, bet šis sadedzināja! (No «Tassa loga» Nr. 946.)

Laikraksts «Literātūra un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkolēģija: V. Lukss (atbildīgais redaktors), M. Buša, N. Grīnfelds, A. Lapiņš, R. Peļše, A. Sakse, O. Tilmanis. Redakcijas adrese: Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Runas stundas no pl. 10-14. Numurs maksā Rbl. 1.—. Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 61/63. Izdevējs VAPP laikrakstu un žurnālu apgādniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.